

ЗЕТСКИ ПАРТИЗАНСКИ БАТАЉОН И ЊЕГОВО ПОВЛАЧЕЊЕ СА ПОДРУЧЈА ЗЕТЕ 1942. ГОДИНЕ

Пред навалом непријатеља Зетски батаљон се повукао из Зете и улогорио се у два села на десној обали ријеке Мораче, у Понарима и у Вуковцима. Сва друга села у Зети била су пала у руке непријатељу и он их је контролисао. Ми смо ноћу у групама прелазили Морачу и тако одржавали контакт са нашим пријатељима на окупираном подручју.

Последњи пут 16. марта 1942. године група од 17 бораца пријешла је преко Мораче ноћу, прошла кроз неколико села у Зети, водила разговоре са нашим пријатељима и у два села ликвидирала два изразита издајника. Пред зору смо се вратили чамцем који је на Морачи био под нашом стражом и пребацили у село Понари. Тих дана нијесмо имали никакве везе са штабом Зетског одреда и Окружним комитетом. Нијесмо имали везе ни са сусједним Љешкопољским батаљоном, па је код нас владало доста мучно осјећање.

Једне ноћи, мислим да је било 18. марта, покушали смо да насилним путем, преко села Грбаваца, успоставимо везу са Љешкопољским батаљоном и да у Грбавцима ликвидирамо непријатеља, неког жандарма Вујовића. Један број Грбавчана примио је био непријатељске пушке и поставио страже на путевима и прилазима селу. Ми смо кроз страже прошли несметано, нико од њих није опалио ни метак, јер су се били овеселили да ћемо ми ту да останемо. На излазу из Грбаваца према селу Лекићи дочекао нас је непријатељ и даље се није могло. Љешкопољски батаљон, у којем је био и један број бораца из Подгорице, повлачио се у брда у Доњу Љешанску нахију и водио борбу са непријатељем, тако да никакву везу нијесмо могли успоставити са њим. Четника Вујовића нијесмо ликвидирали, јер се чуо пуцањ пушака иза наших леђа, према Вуковцима и Понарима. Ми смо се доста у нереду повлачили, јер смо хитали према селу Вуковцима и Понарима, гдје смо били оставили пет-шест бораца да чувају стражу. У тој акцији погинуо је наш друг Цуфо Алибалић, а рањен је Драго Ражнатовић.

Када смо ујутро дошли у Понаре у сједиште штаба Батаљона, у школи у Понарима одржали смо партијско савјетовање у вези са проблемом шта даље да се ради, јер нам опстанка у Зети више није било. На састанку је било предлога да останемо и даље на терену Зете, јер је наводно срамота бјежати са подручја Зете и напуштати ту територију, али већина је била за то да успоставимо везу са штабом Батаљона „Царев Лаз“ који је припадао Ловећенском одреду, што је и прихваћено. Послали смо другове да ухвате везу са ловћенским батаљоном и да захтијевају од њих да нам помогну при извлачењу, јер се морало ићи преко Скадарског језера и ријеком која повезује село Понаре са Жабљаком и Додошима. Другови који су за везу упућени у штаб батаљона „Царев Лаз“ нашли су другове из приобалних јединица при Скадарском језеру гдје се повлаче у брда, али су прихватили да рискирају да нас извуку и мобилисали су неколико фибарских чунова, дошли у село Понаре и ту нас прихватили. При одласку направили смо грубу грешку што смо дијелили људе на компромитоване и оне који нијесу компромитовани, тако да је један број другова и другарица остављен на терену који је контролисао окупатор. Ниједну од другарица нијесмо са нама повели него их све вратили, изузев двије које нас нијесу хтјеле послушати, а то су Маша Вуковић и Рума Дракић. Док је имао везу са штабом Зетског одреда друг Блажо Јовановић нам је рекао: „Ако случајно дође до повлачења нашег батаљона из Зете, у илегалству да остане партијски руководилац и помоћник комесара друг Милан Вукотић, а за остале другове ви сами донесите одлуку“. Милан је био најпопуларнији и најспособнији и најбољи комуниста, и рачунало се да ће он уз помоћ других одржати политичко стање у Зети. Ми смо, поред друга Милана, оставили велики број комуниста и још неке старије родољубе који су иначе били вољни с нама да одступе, тако да је са нама одступио од родољуба предсједник Општинског народноослободилачког одбора друг Спасо Мијовић.

Наше процјене политичке ситуације биле су погрешне, јер смо рачунали да ћемо се брзо вратити у Зету и да ће ови другови с леђа напасти непријатеља. Кад смо напустили Зету са нама је пошао Милан Вукотић и сви они другови који су са њиме остављени да у позадини илегално живе и раде, јер смо тиме хтјели да непријатељ помисли да су они са Батаљоном отишли. Из Понора смо отишли 20. марта ујутро, а ова група другова увече се вратила и пошла на своје задатке. Батаљон је продужио за Метеризе и смјестио се у школи у Добрској Жупи.

Борци и народ на подручју Ријечке нахије добро су нас примили и помогли нам да организујемо исхрану, набавили су котао за кување и нешто порција, и одредили нам положаје које треба да држимо према Ријеци Црнојевића. Ми смо из Зете нешто жита понијели, а они су нам одредили жрвањ на

коме смо мљели жито и правили качамак. Ако нијесмо имали времена да самељемо жито на жрвњу, онда смо кували жито и тако се хранили. То подручје је било сиромашно и нијесу нам могли много помоћи, али су нас ипак помагали они који су понешто имали. Остало ми је у сјећању кад је Новак Петричевић, брат Мићанов, дотјерао утовареног маска са кртолом и једном овцом. Иако су били слабо нахрањени, код бораца је био морал на висини.

У нашем батаљону био је добар број бораца који су учествовали у великој бици за Пљевља а касније остали у Санџаку, гдје су се борили тако рећи сваког дана и постали прави ратници, што је повећавало борбеност и вјештину код осталих бораца.

Све је било у најбољем реду док није дошло наређење од штаба Ловћенског одреда да се наш батаљон расформира, реорганизује у тројке и петорке и да се врати на терен Зете, и да тамо настави борбу. Ми смо добро познавали стање у Зети и нијесмо могли прихватити такво наређење, него смо га одбили и јавили штабу Ловћенског одреда да такво наређење нећемо извршити. Док смо били на овом подручју никакве везе нијесмо имали ни са ким са подручја којем смо припадали, сем са организационим секретаром Окружног комитета подгоричког другом Васом Стајкићем, који нас је обишао чим смо изишли на терен Ријеке Црнојевића. Интересовао се за стање у Зети и како смо успјели да се пребацимо. Ми смо другу Стајкићу реферисали и упознали га са тамошњим стањем.

Послије нашег одбијања да извршимо наређење о расформирању батаљона, по други пут је код нас дошао друг Стајкић и покушао да нас убјеђује да је наређење о расформирању батаљона требало да извршимо. Међутим, ми смо били упорни и он није више инсистирао, него нас је оставио на миру. Ово је све било 26. марта.

Увече су у наш батаљон дошли из Љешкопољско-подгоричког батаљона другови Јован Раичевић и Милутин Кажих. Јован је тражио од нас да му дамо неке везе да се пребаци у села Понаре и Вуковце, и ми смо му помогли, казали му коме у Понарима може да се јави. Друг Милутин Кажих је ишао према Љешанској нахији да би ухватио везу са неким пријатељем. Затим су у наш батаљон дошли борци раформираног Љешкопољско-подгоричког батаљона Вељко и Урош Јанковић, Гојко Максимовић, Даница Ивезић-Рацковић, Саво Вукчевић и још неки. Из Љешанске нахије у наш батаљон истога дана дошли су Милован Бурзановић и Саво Кажих. Ми из штаба Зетског партизанског батаљона чим смо вратили одговор штабу Ловћенског одреда да никако нећемо пристати на расформирање батаљона нити извршити његово наређење, обавијестили смо о истом партијску организацију Зетског батаљона која је штабу дала енергичну подршку.

Добили смо затим друго наређење којим смо упозорени на одговорност и сношење последица ако не извршимо наређење и напустимо подручје Ријеке Црнојевића које је са свих страна угрожено од стране непријатеља. Ми смо у току ноћи повлачили људство са положаја Ријеке Црнојевића. Борце смо обавијестили да је зборно мјесто школа у Добрској Жупи, јер смо чврсто донијели одлуку да се у доња села Ријеке Црнојевића и у Зету нећемо враћати. Још се све наше људство није било ни окупило у школи у Добрској Жупи, ја сам као комесар батаљона објашњавао ситуацију у којој се налазимо и рекао да се доље враћати нећемо, већ поћи да се пробијемо према Катунској нахији. У најгорем случају, ако се не моћемо пробити, заузећемо једну најпогоднију чуку, утврдити се на њој и давати отпор док не одбијемо непријатеља или сви изгинемо. Сви присутни другови су се сложили да је то једини пут који се у датој ситуацији може прихватити. У том тренутку у школу је ушао командир Метеришке чете Бранко Петричевић, звани Каћа, са неколико бораца, јурнуо према мени и рекао: „Бунтовнице један, дај овамо пушку!“, на шта сам ја одговорио: „Ову пушку из мојих живих руку може узети само Партија“. У исти мах скочили су другови који су били најближи у том моменту, и то: Душан Вуковић, партијски руководиоца у батаљону, Михаило Бољевић, и уперили пушке и донијели их под грло Бранку Петричевићу. Други борци опколили су Бранкову пратњу и направила се гужва. У том у школу улази комесар Батаљона „Царев Лаз“ Мићан Петричевић и викне на Бранка мало јаче: „Како то да разоружаш комесара батаљона и старог члана Партије?“ Са тим се све смирило и Мићан је предложио да ујутру идем у штаб Ловћенског одреда да тамо изнесем наше намјере и са њима рашчистимо спор. Мићан је исто тако рекао да ће нам он дати водича, сигурног човјека, који ће ме одвести у штаб Одред, јер ја нијесам знао пут нити сам кога познавао.

Ми смо у Батаљону дискутовали да ли смо добро поступили и прихватили смо Мићанов предлог да ја идем у штаб Ловћенског одреда. Ту ноћ нико од нас у Зетском батаљону није спавао, него смо дискутовали који би од скојеваца нашег батаљона имао услова да се врати у Зету, и одредили смо неколико другова.

Чим је јутро свануло Мићан је послао храброг и одважног Арса Петричевића, са којим сам пошао у штаб Ловћенског одреда. Уз пут сам осматрао терен преко којег је слједеће ноћи требало да кренемо за Катунску нахију.

Кад смо дошли у штаб Одред, пошто никога нијесам познавао, друг Арсо је ушао први, а ја за њим. Рекао је: „Ево сам довео комесара Зетског батаљона“. Овај је другу Арсу рекао: „Сједите пред кућом и сачекајте мало“. Ја и Арсо смо сјели на ливаду. Арсо је затим пошао у кухињу и донио двије

порције макарона. Мени се није јело. Питао сам Арса: „Ко је онај друг коме си ти реферисао?“ Рекао ми је да је то замјеник команданта одреда друг Мило Јовићевић. У штабу одреда било је врло живо и доносили су некакве одлуке. Однекуд је избила Лидија Јовановић и дошла код мене и поставила ми питање: „Јесте ли, Спасо, сачували батаљон и је ли га много људи напустило?“ Ја сам јој одговорио да је батаљон на окупу и да смо само из њега отпустили неке болесне и премладе другове. Она је на то рекла да није требало никога отпустити. Наставила је и још са неким питањима, али ја сам био на њу и на Васу Стајкића љут, и нијесам био вољан са њом разговарати. Лидија је то осјетила, напустила ме и пошла некуд. Затим је код мене дошао Милован Челебић, мислим да је био савјетник у штабу Одреда. Имао је у руци оловку и папир и тражио да му реферисем. Ја сам му изнио што је код нас прошле ноћи било, описао му насртај Бранка Петричевића и шта је све могло да се деси. Рекао сам му да су сви борци нашег батаљона упорни да се даље пробијају и замолио сам га, ако има, да ми да карту среза цетињског и да више ништа од штаба Одреда не тражим. Ја сам хтио још нешто да говорим, али ме Милован прекиде ријечима: „Нећемо расформирати батаљон, него ћемо нове формирати. Наш курир је пошао у ваш батаљон и Батаљон „Царев Лаз“ да борци изиђу на положаје, јер их треба бранити. Ми смо према томе сектору послали још један батаљон као појачање. Одмах иди у Батаљон и вјерујем да ћеш га наћи на положају“.

Ја сам се вратио у Батаљон и све је било онако како ми је друг Милован рекао, и тако је оповргнута одлука о расформирању Батаљона. Тако је било тих кобних дана концем марта 1942. године. Ми смо на положају према Ријеци Црнојевића, у заједници са батаљоном који нам је дошао у помоћ, чији је командант био Никола Поповић а комесар Милош Попивоца, остали још неколико дана, а затим се повукли у Катунску нахију, на Убле Чевске.

Посљедњег дана битке у селу Метеризима погинули су нам комесар чете Васо Алигрудич и командир чете Марко Лађић, а рањен је замјеник комесара чете Арсо Мијовић. У повлачењу у исте ноћи погинуо нам је командант батаљона Никола Карадаглић. Мучки га је убио дотадашњи курир штаба батаљона, изрод Драго Мреновић. Ту је извршена реорганизација јединица и наш Зетски батаљон престао је да постоји као батаљон, а људство нашег батаљона највећим дијелом ушло је у новоформирану батаљон у коме су били, поред Цеклићана, односно батаљона „Царев Лаз“, и борци из Катунске нахије и Цетиња. Највећи број бораца нашег батаљона ушао је у састав тога батаљона, док је један број наших бораца комуниста пошао на политички рад, већином у никшићке батаљоне.

Ето тада је престао да постоји Зетски батаљон. Без обзира што је био бројно мали, имали смо многоструке предности и лакше нам је било борити се да сачувамо људство и одбијемо наређење о расформирању. Због удаљености од партијског руководства и штаба Ловћенског одреда и његовог замјеника команданта одреда друга Мила Јовићевића, који је потписао наређење о расформирању нашег батаљона, нама је било лакше прекршити војну и партијску директиву, имали смо више самосталности и стално пред очима немогућност повратка у Зету.

Измишљотине и тврдње Јагоша Ускоковића, објављене у броју 3 Историјских записа од 1978. године, о томе да сам 26. марта 1942. године био у својству замјеника комесара Батаљона „Царев Лаз“ и да сам псовао Јована Ђетковића који је држао говор и у говору позвао руководеће људе да не донесу одлуку о расформирању Љешкопољско-подгоричког батаљона, јако ме вријеђају, јер сам ја тих дана био комесар Зетског батаљона и војно-политичка ситуација је захтијевала да будем стално у батаљону, гдје сам и добио наређење о расформирању које смо одбили.

Јована Ђетковића први пут сам видио на Бадње вече 1942. године кад сам присуствовао једном савјетовању у Берима које је водио командант Зетског одреда друг Блажо Јовановић са штабовима батаљона Љешкопољског, Доњољешанског и Зетског. На том састанку дошли смо из Зетског батаљона командант батаљона Нико Маршаш и ја. О војно-политичком стању у Зети реферисао је друг Нико Мараш и унио је оптимизам међу остале. На том састанку је био и Јован Ђетковић, којег никад прије нијесам видио, а ни послје те ноћи за читаво вријеме рата. Видио сам га послје ослобођења, кад сам дошао из јединице. Да тога кобног 26. марта нијесам био присутан, нити имао потребе ни дужности да присуствујем тим одлукама, ето живих бораца и руководилаца из Љешкопољско-подгоричког батаљона. Навешћу неколико њих: Владо Раичевић, Васо и Душан Асановић, Драгутин Радовић, Мато Раичевић, Васо Стајкић, Лидија Јовановић, Душан Вуковић, Вецо-Велимир Радичевић и други.

Ако желите да утврдите и сазнате истину о ономе што се дешавало тих дана, предлажем да потражите материјале у Централном комитету Савеза комуниста, јер је његова комисија водила истрагу о тим догађајима, а у комисији су били: Митар Бакић, Вељко Мићуновић и Митра Митровић. Митра је куцала на машини записник, и мислим да је била трећи члан комисије. Исто тако за Војно-издавачки завод у Београду, како ме је обавијестио друг Милинко Ђуровић док је био на челу ове установе, ову ситуацију је обрадила и доставила чланак Лидија Јовановић.